

La Barcelona imaginada per Le Corbusier

SOCIETAT

El Georges Pompidou de París dedica una exposició a l'arquitecte Le Corbusier (Charles Edouard Jeanneret-Gris), poc després de la publicació, a França, de dos llibres que el relacionen amb el feixisme. EL TEMPS recupera el pla que Le Corbusier va idear per a l'urbanisme de Barcelona el 1935.

Reportatge de Nil Cañellas

François Chaslin i Xavier de Jarcy són, en gran part, els responsables de la polèmica sobre la relació entre l'arquitecte, enginyer i urbanista Le Corbusier amb el feixisme gràcies als seus llibres -*Un Corbusier* i *Le Corbusier, un fascisme français*, respectivament. Aquesta afinitat entre personatge i ideologia no ha estat tractada en la retrospectiva parisenca del Centre Georges Pompidou que, coincidint amb la recent publicació d'ambdós llibres, ha rebut nombroses crítiques.

Aquestes dues obres de biografia i assaig pretenen posar de manifest una relació que, de fet, fa anys que és cone-

guda. El mateix museu Pompidou va presentar l'any 1987 una mostra sobre l'arquitecte amb motiu del centenari del seu naixement, en què es van mostrar tots els seus períodes de creació sense amagar ni oblidar-ne cap detall. A més, la correspondència de Le Corbusier està disponible des de fa més de vint anys i s'hi pot apreciar l'afinitat amb el feixisme que professava el també urbanista, gràcies a diverses missives enviades a la seva mare. En una d'elles i arran de la recent ocupació francesa per part del nazisme, l'arquitecte li escriu que "la derrota de les armes em sembla una meravellosa victòria. Si haguéssim guanyat, la podridura hauria

trionfat i res que fos net hauria pogut subsistir". La seva participació en el règim de Vichy i el seu oferiment professional al Govern de Mussolini també són aspectes àmpliament coneguts des de fa temps. Però, tot i aquestes justificacions, el museu s'ha vist obligat a organitzar un col·loqui en col·laboració amb la Fundació Le Corbusier per a l'any que ve, amb l'objectiu d'analitzar el pensament de l'arquitecte en el context històric dels anys trenta. D'aquesta manera, el Pompidou pretèn tancar una polèmica que de ben segur ha ajudat a augmentar els seus visitants.

Concretament, allò que els llibres de Chaslin i De Jarcy pretenen denunciar

La Ville Savoye, edifici emblemàtic de Le Corbusier amb planta baixa sobre columnes, grans finestres allargades i terrassa-jardí.

es pot dividir en dos àmbits. Per una banda, que les característiques d'estil de Le Corbusier provenen de la seva ideologia feixista; i per una altra, que s'ha estès una amnèsia col·lectiva que sembla no recordar –ni voler-ho fer– el contacte de l'arquitecte amb el totalitarisme. D'aquest últim aspecte, només es podria posar en dubte fins a quin punt les creacions d'un artista s'han de valorar en funció de la seva ideologia o dels actes comesos; i aquest és un fet subjectiu.

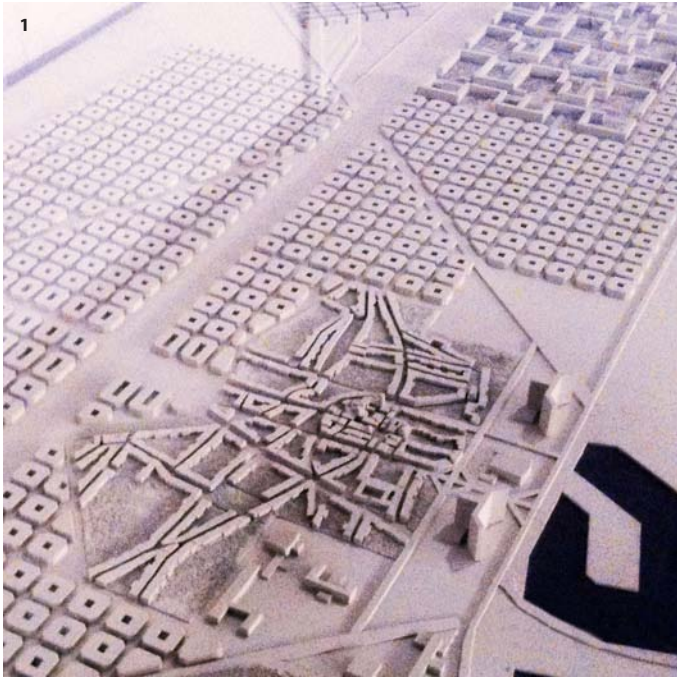
Quelcom semblant va passar amb Roman Polanski i les seves pel·lícules, quan l'any 1978 va ser acusat per abús

sexual i per l'administració de drogues a una menor; un episodi, però, que no va impedir que fos nominat a l'Oscar per millor director dos anys després de la sentència, i finalment el guanyés l'any 2002 per *El pianista*.

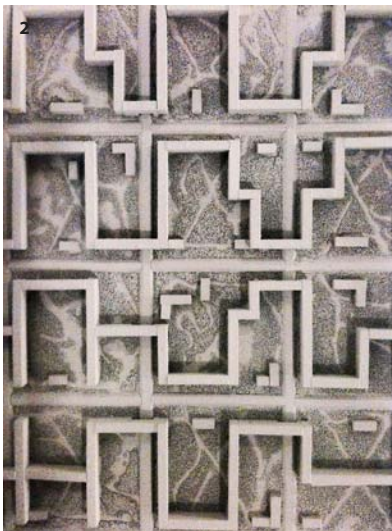
El que sí que és susceptible de valorar de Le Corbusier és si les característiques que el van convertir en la figura mundial de l'arquitectura racional –amb perdó de Ludwig Mies van der Rohe–, tenen una relació directa amb el feixisme. Aquests aspectes que van fer de l'arquitectura i l'urbanisme de Le Corbusier un tret identificador són la construcció d'edificis amb la planta baixa recolzada sobre

pilones, una planta i façana lliures, l'ús de grans finestres allargades i la importància de la terrassa-jardí per compensar el terreny minvat de la natura. Tots aquestes trets van estar condicionats per la predilecció de l'arquitecte per l'angle recte, l'odi a la corba i el gust per l'estandardització. A més, la definició que l'urbanista feia de l'arquitectura –“És una ordenació. Cada cosa ben alineada, en ordre i jerarquia, ocupant el seu lloc”– ha provocat que hagin estat moltes les veus que han situat el punt de partida de l'obra de Le Corbusier en el feixisme.

Però fer un cop d'ull històric a l'ambient que, certament, dominava la França →

1 i 2. Maqueta i detall del Pla Macià, l'urbanisme barceloní ideat per Le Corbusier per encàrrec del GATCPAC català. 3. La recuperació del Front Marítim de Barcelona era una de les idees de Le Corbusier posteriorment recobrades. 4. Convent de Sainte Marie de la Tourette de Lió, obra de Le Corbusier i Iannis Xenakis.

→ dels anys 20 i 30, és adonar-se que no eren pocs els que professaven un antifeixisme explícit, igual que tampoc eren pocs els partits d'ideologia feixista que existien. Pretendre estendre la influència del feixisme a les característiques de la seva arquitectura pot resultar una acusació descontextualitzada de la realitat d'aquell moment.

Le Corbusier i Barcelona

Un dels projectes, mai dut a terme, que presentava moltes d'aquestes característiques *corbusianes*, va ser el Pla Macià, anomenat així en honor al president Francesc Macià, i que es va exposar a la plaça de Catalunya l'any 1935. Aquest projecte partia de l'anterior pla urbanístic, el Pla Cerdà, i va ser un encàrrec

del GATCPAC –Grup d'Artistes i Tècnics Catalans per al Progrés de la Arquitectura Contemporània–. Creat l'any 1930, el nucli d'aquest grup el van formar Josep Lluís Sert –l'arquitecte de la Fundació Miró–, Josep Torres Clavé –arquitecte, entre d'altres, del Dispensari Antituberculos del Raval, declarat bé cultural d'interès nacional– i Germán Rodríguez

Arias –que creà el projecte per al Cafè Miraflores de Santiago de Chile, freqüentat habitualment per Pablo Neruda–, i tots ells van defensar el sorgiment d'una arquitectura de caràcter universal. L'objectiu del projecte en concret era el de renovar i alliberar les noves construccions del classisme del Noucentisme i introduir nous corrents derivats del Racionalisme.

Els primers esbossos del Pla Macià es van realitzar l'any 1932 quan el Comitè Internacional per la Resolució dels Problemes de l'Arquitectura Contemporània (CIRPAC) preparava el quart Congrés Internacional d'Arquitectura Moderna (CIAM). Durant el transcurs del CIRPAC, Sert i Le Corbusier –que va influenciar el primer notablement– van acordar amb el president Macià la creació d'un projecte urbanístic per a l'ordenació de Barcelona.

Presentat l'any 1934, el pla va partir del desenvolupament dels models teòrics de Le Corbusier i Pierre Jeanneret i es va basar en el projecte "Una ciutat contemporània de tres milions d'habitants" (1922) del primer –que alhora també va marcar les propostes urbanístiques realitzades en ciutats com Buenos Aires (1929), Alger (1933) i Anvers (1933).

El pla, que mai no va arribar a ser un encàrrec oficial, pretenia estructurar Barcelona en diferents àrees: la zona residencial, la financera i industrial, la cívica i de serveis i finalment la lúdica. Tots aquests espais havien d'estar vertebrats des de l'eix que van considerar com el principal, la Gran Via de les Corts Catalanes, i els mòduls on s'inclourien els grans conjunts d'habitatges, presentaven els trets característics *corbusians*. Aquests mòduls tenien dimensions de 400x400 metres, que eren l'equivalent a nou illes de cases de l'Eixample. A més, el projecte volia potenciar l'avinguda Meridiana i el Paral·lel, de manera que convergissin en el Port, on hi hauria un centre de negocis, a més de voler crear un gran complex d'oci –anomenat Ciutat de Repòs i Vacances– entre les platges de Viladecans, Gavà i Castelldefels. Tot i que el Pla Macià mai no es va realitzar per dissensions polítiques i, sobretot, per l'inici de la Guerra Civil, sí que hi va haver un cert intent d'aplicar-lo.

Va ser l'any 1933, quan es va crear la Cooperativa Popular La Ciutat de Repòs i Vacances, amb més de sis-cen-

tes entitats interessades en el projecte de la ciutat costanera, amb l'objectiu d'aconseguir la municipalització d'un terreny de vuit quilòmetres de costa per a la construcció del complex. El decret d'expropiació no va arribar mai i l'inici de la Guerra Civil va truncar totes les esperances d'obtenir-lo.

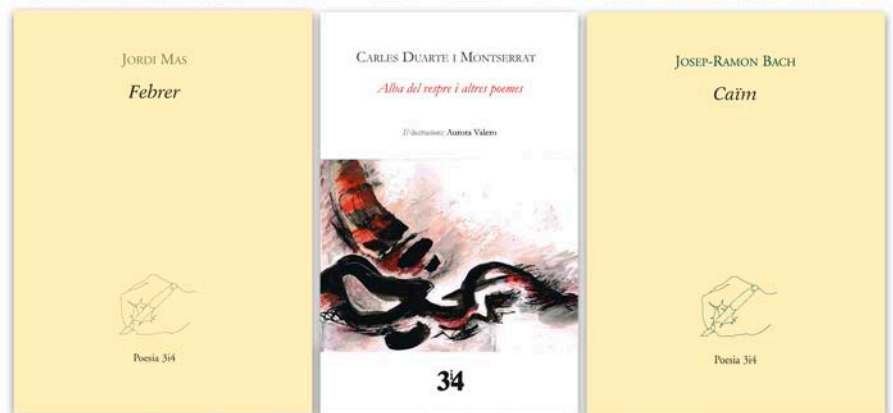
Indirectament relacionat amb el Pla Macià però sí amb Le Corbusier, l'anomenada "Casa Bloc" del districte de Sant Andreu, va ser obra de Sert, Torres Clavé i Joan Baptista Subirana –aquest últim també integrant del GATCPAC– i es basava en un projecte del mateix Corbusier. El model d'aquesta construcció és el que es pretenia adoptar a Barcelona amb el projecte urbanístic de Sert i presenta les típiques característiques *corbusianes*: línies rectes, grans finestres allargades, ordenació i pulcritud. Des del cel, el complex forma una imatge idèntica al número dos, però curiosament sense les línies corbes de la xifra. Una característica, aquesta última, que, fent cas als autors dels dos llibres

que han desencadenat la polèmica a França, també podria relacionar-se amb el feixisme.

Atenent a la relació que Chaslin i De Jarcy estableixen entre el feixisme i els trets bàsics de Le Corbusier, bé es podria dir que el Pla Macià era un projecte d'urbanisme feixista; igual que tots els creats pel mateix arquitecte. Un adjectiu curiós, si més no, el de feixista, si es té en compte que aquest pla va ser el punt de partida durant el període democràtic per a la recuperació del front marítim de Barcelona; de la qual cosa es pot desprendre la ubicació del Maremagnum al Moll Espanya del Port Vell de Barcelona, la creació de la Vila Olímpica i els parcs que la succeeixen fins a la zona de Diagonal Mar.

De fet, les acusacions d'ambdós autors bé es podrien invertir, si s'entén la data de publicació dels seus llibres –març i abril d'aquest any, és a dir, setmanes abans que s'inaugurés la retrospectiva– com un acte d'oportunisme dels autors i les seves respectives editorials. •

TEMPS DE POESIA

Edicions Tres i Quatre / València

Pots seguir-nos a
Facebook i Twitter

Visita la nostra botiga virtual
en www.tresiquatre.com